

Hugo Chavez'in Petrol Politikası ve ABD

Emrah KAYA*

ÖZET

Venezuela, önemli miktarda petrol kaynağına sahip olsa da bu kaynağı Hugo Chavez dönemine kadar etkili bir şekilde kullanamamıştır. Chavez ise Venezuela'nın gelirlerini arttırmak amacıyla dünyada birçok ülkenin aleyhine olacak bir karar almış ve petrol fiyatlarının arttırılması için çalışmalarda bulunmuştur. Ayrıca sosyalist bir düşünceye sahip olan Chavez, hemen yanı başındaki ABD ile ideolojik zıtlasma ve çıkar çatışması yaşamıştı. Özellikle Venezuela ile Küba, Rusya, Çin, İran ve Suriye arasındaki yakın ilişki bu çatışmanın en büyük göstergesidir. Ülkesinde sosyalist politikalar izleyen Chavez, Latin Amerika ülkelerinin ABD'ye olan bağımlılığını azaltma hedefindedir. Chavez, petrolü Venezuela ekonomisinin lokomotif olarak görmektedir. Bu sayede Venezuela da Latin Amerika'nın lokomotif olabilecektir. Chavez'in ölümü, bu süreci kesintiye uğratmıştır. Yeni devlet başkanı Nicolás Maduro'nun ne yapacağı ileriki dönemlerde kesinleşecektir. Çalışmada petrolün, Hugo Chavez açısından nasıl bir stratejik önem taşıdığı ve izlediği politikalar için ne kadar hayati bir kaynak olduğu analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Venezuela, Hugo Chavez, petrol, iç ve dış politika, Latin Amerika, ABD, Rusya, Çin.

Hugo Chavez's Oil Policy and USA

ABSTRACT

Venezuela, with significant amounts of oil, although this source of supply could not use effectively until the period of Hugo Chavez. Then, in order to increase revenues in Venezuela Chavez has taken a decision to the detriment of many countries around the world, and has carried out studies to increase oil prices. Also Chavez who has a socialist ideology had ideological confrontation and conflict with the United States just near by. Especially the close relationship between Venezuela and Cuba, Russia, China, Iran and Syria is the strongest indication of this conflict. Chavez who followed socialist policies in his country, aims to reduce Latin American countries' dependence on the United States. According to Chavez, oil is the engine of Venezuelan Economics. In this way, Venezuela will be the driving force in Latin America. Death of Chavez has interrupted this process. What will Nicolas Maduro, the new President of Venezuela, do in the future will be finalized in upcoming periods. In This Study, Strategic importance of Oil in terms of Chavez and the Vital position of oil for his policies will be analyzed.

Keywords: Venezuela, Hugo Chavez, oil, interior and foreign policy, Latin America, USA, Russia, China.

Giriş

Venezuela, 2011 verilerine göre dünyada kanıtlanmış en büyük petrol rezervine sahip ülkedir. Bu miktar yaklaşık 296 milyar varildir. ¹ İspatlanmayan verilere göre de yaklaşık

* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.,YL Öğr. emrahkaya0407@gmail.com

¹ T. C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Dünya Ham Petrol ve Doğal Gaz Rezervleri, http://www.pigm.gov.tr/dunya_ham_petrol_ve_dogalgaz_rezervleri.php (02.04.2014)

316 milyar varil petrol rezervi vardır.² Venezuela, 1960 yılında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nü (Organization of Petroleum Exporting Countries- OPEC) kuran beş ülkeden biridir³ ve 2010'da dünyada petrol ihraç eden ülkeler sıralamasında sekizincidir.⁴ Venezuela'nın dış politikada petrolü etkili bir araç veya uluslararası arenada düşman olarak gördüğü ülkelere karşı silah olarak kullanması 1999 yılında Hugo Chavez'in başkan olmasıyla başlamıştır.

Venezuela eski devlet başkanı Hugo Chavez, ülkesinin diğer Latin Amerika ülkelerinden farklı olduğunu düşünmektedir. Çünkü geçmişte Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerinin liderleri ve kendi kahramanları olan Simon Bolivar, Simon Rodriguez ve Ezequiel Zamora gibi birçok isim bu bölgede yetişmiştir.⁵

Chavez, Simon Bolivar'ın Birleşik Latin Amerika düşüncesinden etkilenmiştir. Başkan olduktan sonra izlediği dış politikanın temelinde, Latin Amerika'daki ABD'nin etkisini kırarak kıta ülkelerinin bir araya gelmesini sağlama fikri vardı.⁶ Bunu gerçekleştirebilmek için Venezuela'nın petrolü, iç ve dış politikada en önemli araçlardan biridir. Chavez'e göre, Latin Amerika'nın kurtuluşu Venezuela petrol gelirleriyle olabilirdi. Petrol gelirleri sayesinde Dünya Bankası'nı, Uluslararası Para Fonu'nu ve ABD bankalarını Latin Amerika'dan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Ayrıca Chavez, Latin Amerika'daki ülkelerle yakınlaşmak için ekonomik yardımları ve ticareti bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Bu ülkelerden petrol karşılığında ülkesinin ihtiyaç duyduğu ürünleri almaya başladı. Böylece gelişen ticaret ile dostluk süreci yaratılabildi. Chavez bu düşüncelerini politikalarında uygulamaya başlamış ve öncelikle bölgede ABD egemenliğine karşı çıkmıştır.⁷ ABD'den uzaklaşan Chavez, Rusya ve Çin ile yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır.

Frank Andre Gunder, merkez ile çevre toplumlardaki egemen sınıflar arasındaki sömürüye dayalı çıkar ilişkisinin sanayileşmeyi engellediğini dile getirmekte⁸ ve bu düşünce çerçevesinde çevre ülkelerde sanayileşmenin gerçekleşebilmesi için kapitalist dünya ekonomisinden ayrılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.⁹ Bu açıdan Chavez'in iç ve dış politikası incelendiğinde Chavez yıllarca Venezuela'nın geri kalmasındaki en büyük nedenin ABD ile kurulan yakın ilişki olduğunu düşünmekteydi. ABD'nin

² U. S. Energy Information Administration, Venezuela,

<http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Venezuela/venezuela.pdf> (04.12.2012)

³ OPEC, Member Countries, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm (03.12.2012)

⁴ U. S. Energy Information Administration, Venezuela,

<http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Venezuela/venezuela.pdf> (04.12.2012)

⁵ Richard Gott, Hugo Chavez ve Bolivarcı Devrim, çev. Hasan Böğün, Yordam Kitap, İstanbul, Haziran 2008, s. 101- 126; D. L. Raby, *Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm*, çev. Ertan Günçiner, Yordam Kitap, İstanbul, 2006, s. 204- 205

⁶ Gott, *a. g. e.*, s. 191- 193

⁷ Julia Buxton, "Venezuela: Bolivarcılığın Siyasal Evrimi", ed. Geraldine Lievesley- Steve Ludlam, *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri*, çev. Funda Çoban, Phoneix Yayınları, Ankara, 2012, s. 112; Steve Ellner, "Hugo Chavez'in "Devrim Sürecinin" Evrelerinin Çözümlemesi", çev. Bilgesu Sümer, ed. Aylin Topal, *Latin Amerika'yı Anlamak Neoliberalizm, Direniş ve Sol*, Yordam Kitap, İstanbul, 2007, s. 52

⁸ A. G. Frank, *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*, New York, 1967 Aktaran: Andrew Linklater, "Marx ve Marxizm", Scott Burchill vd., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, çev. Ali Aslan- Muhammed Ali Ağcan, Küre Yayınları, İstanbul, Aralık 2012, s. 167

⁹ Linklater, *a. g. m.*, s. 167

dayatmış olduğu serbest ticaret bölgesine karşı çıkararak yeni bir ticaret bölgesi oluşturma politikası izlemeye çalışmıştı.¹⁰

Bu çalışmanın amacı 21. yüzyılın liderlerinden biri olan Hugo Chavez'in petrol politikası üzerinden iç ve dış politikasının analizini yapmaktır. Ayrıca çalışma, Türkiye'de çok az bilinen Latin Amerika hakkında bilimsel bir kaynak olma amacı taşımaktadır.

Chavez Öncesi Venezuela'nın Petrol Politikası

Venezuela, petrolün özelleştirilmesi konusunda sürekli değişken bir politika izlemiştir. Bazı dönemlerde millileştirme politikaları izleyen Venezuela, bazı dönemlerde liberal politikalar çerçevesinde özelleştirmeyi desteklemiştir. Sabit bir petrol politikasının olmaması ve OPEC üretim miktarlarına uymamaları petrolden yeterince gelir elde edememelerine neden olmuştur. Bu istikrarsızlık özellikle petrol ithal eden ülkelere fayda sağlamıştır. Çünkü kontrolsüz bir şekilde çok miktarda üretilen petrol, piyasada fazla arzı neden olacağından ucuz petrol demektir.¹¹

Ülke ekonomisinin lokomotif olarak görülen petrol, Venezuela'da 1922 yılında bulunmuştur.¹² Venezuela'da petrolün bulunması, 1960'da OPEC'in kurulması ve petrol fiyatlarının kontrol edilmeye başlanmasıyla Venezuela bölgede etkin bir ülke olmuştur. İlk dönemlerde OPEC üzerinden yürütülen petrol fiyatları ve üretim miktarlarının kontrolü konusundaki çalışmalar başarısız olmuştur. Ancak 1973 petrol krizinden sonra kontrol ve fiyat politikaları belli dönemlerde istikrar kazanmıştır.¹³ Bir süre sonra tekrar bozulan istikrar Chavez'in Venezuela'da başkan olmasına kadar sürmüştür. Chavez'in başkan olmasından sonra OPEC'in kararlarına uyma kararı alması ve OPEC'e üye ülkelerle ortak politika izlenmesi istikrar sürecinin süreklilik kazanmasını sağlamıştır.¹⁴ Bu istikrarın getirisi olarak OPEC ülkeleri, uluslararası alanda petrol fiyatları ve üretim miktarları konusunda daha çok söz sahibi olmuşlardır.¹⁵

1973 Petrol Krizi ile beraber Venezuela'nın petrol gelirlerinde miktarda önemli artış olmuştur. Kriz ile birlikte 1973- 1974 yılları arasında petrolün varil fiyatı 11.44 dolardan 36.84 dolara yükselmiştir.¹⁶ Ülkenin geliri ise 3.82 milyar dolardan 9.95 milyar dolara çıkmıştır.¹⁷ Venezuela'nın bu dönemine "Venezuela Saudita" yılları

¹⁰ Masis Kürkçügil, *Hugo Chavez ve Devrimde Devrim*, Agora Kitaplığı, 2. Basım, İstanbul, Kasım 2007, s. 124

¹¹ Bkz: Grafik 1. Bu grafikten de anlaşılacağı üzere Venezuela, petrol üretimini arttırdığı zaman petrol fiyatları düşmektedir. Ancak 1999'den sonra petrol fiyatlarındaki artışta, Chavez'in izlediği petrol diplomasinin etkisi göz ardı edilemez.

¹² Eduardo Galeano, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*, çev. Atilla Tokatlı- Roza Hakmen, Çitlenbik Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 125

¹³ Oystein Noreng, *Ham Güç, Petrol Politikaları ve Pazarı*, çev. Nurgül Durmuş, Elips Kitap, Ankara, Mart 2004, s. 25

¹⁴ Gott, *a. g. e.*, s. 191

¹⁵ OPEC, Üretimi Arttırmaktan Vazgeçti,

<http://www.cnnturk.com/2005/ekonomi/dunya/04/11/opec.uretimi.artirmaktan.vazgecti/86962.0/index.html> (14.12.2012); OPEC Petrol Üretimini Arttırmıyor,

<http://www.cnnturk.com/2006/ekonomi/dunya/04/24/opec.petrol.uretimini.artirmiyor/174825.0/index.html> (14.12.2012),

¹⁶ H. Micheal Tarver- Julia C. Frederick, *The History of Venezuela*, Greenwood Press, USA, 2005, p. 15

¹⁷ Tarver- Frederick, *a. g. e.*, p. 125

denmekteydi. Yani “Suudi Venezuela’sı”.¹⁸ Bu artış sayesinde ülke ekonomisinin gelişmesi sonucunda 1976 yılında ülkenin tek milli petrol şirketi olan Venezuela Petrolleri A. Ş. (Petroleos de Venezuela SA- PDVSA) kurulmuştur.¹⁹ Ancak 1980’li yıllara gelindiğinde Venezuela’nın sanayileşmesi için yapılan harcamaların sonuç vermemesi ve yolsuzluklar nedeniyle ülke ekonomisi tekrar bozulmaya başlamıştır.²⁰

1976 yılında Başkan Perez, 14 yabancı petrol şirketini millileştirme kararı aldı. Venezuela’nın milli petrol şirketi olan PDVSA, bu şirketlerin mallarına ve üretim araçlarına el koydu. Ancak 1989’da tekrar başkan olan Perez, küreselleşmenin ve özelleştirmenin baskısıyla Venezuela’yı artık liberal politikalar ile yönetecekti. Böylelikle Shell ile BP, ülkede tekrar faaliyet göstermeye başladı ve PDVSA ile ortak girişimlerde bulundu. PDVSA, 1991’de hazırlanmış olduğu rapora göre özel şirketler üzerinden 65 milyar dolarlık bir yatırım elde edilecekti. Başkan Rodriguez, 1997 yılında PDVSA’yı kendi içinde üçe ayırma kararı aldı. Birinci grup arama ve üretme, ikinci grup imalat ve pazarlama, üçüncü grup ise hizmetle ilgilenecekti. Chavez’le birlikte bu çalışma uygulamaya kondu ve gaz üzerine yeni bir grup oluşturuldu.²¹

Chavez’in Petrol Politikası

Merkez- çevre teorisine göre bir ülkenin gelişmemesindeki temel sorun çevre ülkelerin kapitalist gelişmelerini tamamlayamamaları ve çevreden merkeze doğru bir sermaye akımının gerçekleşmesidir. Bu süreci kontrol eden faktörler ülke içindeki gruplar ve emperyalizmdir.²² Andre Gunder Frank ve Barry K. Gills dünyada yaşanan sermaye birikiminin beş yüzyıllık bir süreç olmadığını bu durumun daha eski tarihlere dayandığını dile getirmektedir.²³ Dünyada ilk sermaye birikim merkezi ve emperyalist yapı MÖ 3000’den sonra Güney Mezopotamya’da bugünkü sistemin atası olarak ortaya çıkmıştır.²⁴ Ancak 1492 yılında keşfedilen Latin Amerika ise emperyalist devletlerin direk sömürüsüne maruz kalmıştı. 1492- 1810’lu yıllara kadar süren sömürge dönemi, 1810- 1830 yılları arasında verilen bağımsızlık mücadeleleri, bağımsızlık sonrası 1910’lu yıllara kadar yaşanan iç ve dış savaşlar ve bu dönemde sermaye aktarımının şirketler tarafından yapılması, 1910’lu yıllardan günümüze kadar gelen ve bölge dışından birçok ülkenin özellikle ABD’nin müdahalelerine maruz kalmaları artık bölge insanların zihninde kapitalist zenginleşmenin olmayacağı düşüncesini yaratarak bölgede sosyalist partilerin güçlenmesi için zemin oluşturmuştu. Popülist söylemlerin yanı sıra tarihsel bellek Latin Amerika’daki durumu değiştirmeye başlamıştır. Örnek olarak Meksika’da ortaya çıkan Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (Ejército Zapatista de Liberación Nacional- Zapatista National Liberation Army-

¹⁸ Gott, *a. g. e.*, s. 47

¹⁹ John L. Hammond, “The Resource Curse and Oil Revenues in Angola and Venezuela”, *Science & Society*, Vol. 75, No. 3, July 2011, p.355

²⁰ Gott, *a. g. e.*, s. 47- 48

²¹ Gott, *a. g. e.*, s. 175- 178

²² Ünal Arslan, “Latin Amerika Ülkelerinde Bağımlılık”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/ 3, 2006, s. 39

²³ Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, “5000 Yıllık Dünya Sistemi: Disiplinler Arası Bir Giriş”, Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, *Dünya Sistemi: Beş Yüzyıllık mı, Beş Binyıllık mı?*, çev. Esin Soğancılar, İmge Kitapevi, Ankara, Nisan 2003, s. 46

²⁴ K. Ekholm- J. Friedman, “Eski Dünya Sistemlerinde ‘Sermaye’ Emperyalizmi ve Sömürü”, Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, *a. g. e.*, s. 141

EZLN) yaptıkları açıklamada beş yüzyıllık bir mücadelenin ürünü olduklarını dile getirmişlerdi.²⁵

Latin Amerika'nın yıllarca sömürüldüğüne inanan Chavez, Aralık 1998'de yapılan seçim sonucunda Venezuela'nın yeni devlet başkanı oldu. Hugo Chavez, uluslararası alanda petrol politikası oluşturabilmek ve ülke gelirlerini arttırabilmek için bir dizi çalışmalara başladı. Temel amacı dünyada petrol fiyatlarını yükseltmek ve bunun sonucunda Venezuela'nın ekonomisine artı gelir sağlamaktı. Böylece Chavez, iç ve dış politikada istediklerini yapmak için gerekli maddi kaynağı sağlamış olacaktı. Chavez artık "Dünya, ucuz petrolü unutmalı..." diyordu.²⁶

1998 yılında bir varil petrol 10 dolar seviyesine düşmüştü.²⁷ Bu durum ülkenin petrol gelirlerini olumsuz etkilemekteydi. Petrol fiyatlarını yükseltebilmek için OPEC ülkeleri ile işbirliği yaparak OPEC kararlarına uyma politikası izlenmiştir. Chavez'den önceki iktidarlar, OPEC'in belirlemiş olduğu petrol üretim kotasına uymamaktaydılar. Chavez ise OPEC'in belirlediği kotaya uyma kararı aldı. OPEC üyesi ülkeler ile petrol diplomasisi gerçekleştirdi.²⁸ Bu ziyaretlerin amacı petrol fiyatlarını yükseltmek ve belirli bir istikrara sokmaktı. Chavez'in amacı petrol fiyatınının 22 dolar ile 28 dolar arasında olmasını sağlamaktı ve bunu da gerçekleştirdi. Böylece OPEC, petrol fiyatlarının denetimi konusunda en istikrarlı dönemini yaşamaya başladı.²⁹

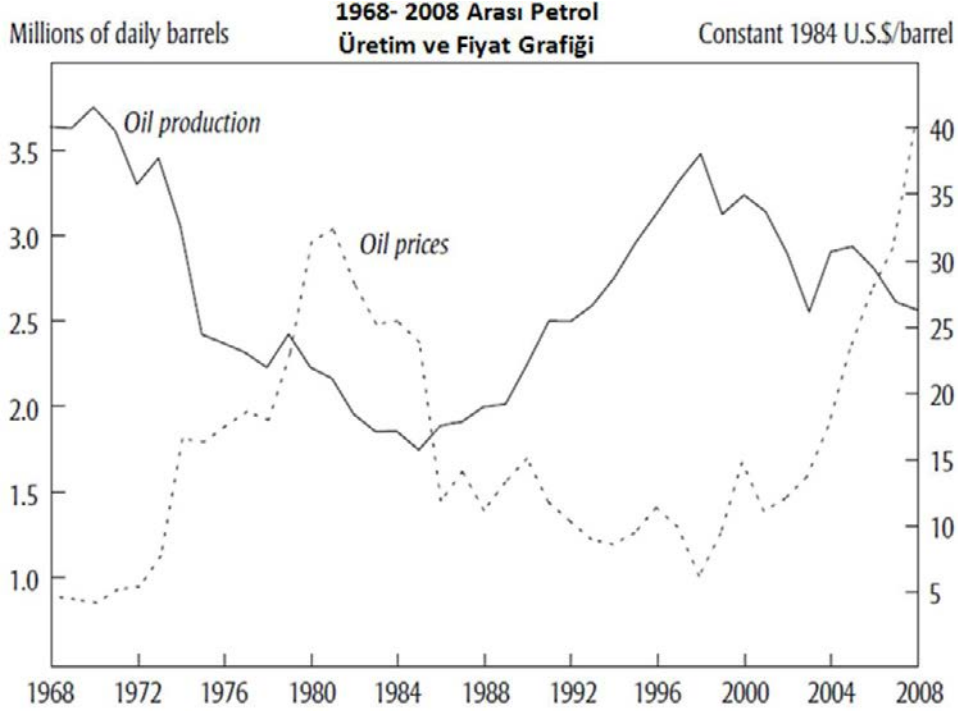
²⁵ Alex Khasnabish, *Zapatistas: Rebellion From the Grassroots to the Global*, Zed Books, 2010, p. 60; C. R. Bijoy, "Zapatista Declaration", *Economic and Political Weekly*, Vol. 29, No. 25, 18 Jun 1998, p. 1490

²⁶ Taha Özhan, *Petrol Fiyatları*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, SETA Ekonomi Araştırmaları, Ankara, Aralık 2005, s. 1

²⁷ Şule Özkaya, Petrol Fiyatlarının Ekonomilere Etkisi, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Sayı II, Şubat 2001, <http://www.mfa.gov.tr/petrol-fiyatlarinin-ekonomilere-etkisi.tr.mfa> (03.04.2014)

²⁸ Javier Corrales- Michael Penfold, *Dragon in The Tropics, Hugo Chávez and The Political Economy of Revolution in Venezuela*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2011, p. 53

²⁹ Gott, *a. g. e.*, s. 179; Buxton, *a. g. e.*, s. 113

Grafik 1: Grafikte Venezuela'da 1968- 2008 yılları arasında petrol üretimi ile petrol fiyatı arasındaki ilişki gösterilmektedir.³⁰

Chavez sayesinde yaşanan bu gelişmeler, Amerika'nın istemediği bir durumdu. Çünkü atılan adımlar petrole daha stratejik önem kazandırıyor. Ayrıca dünyada yükselen petrol fiyatları, Venezuela için daha fazla gelir, ithal eden ABD için artan maliyet demektir. Petrol silahı verimli bir şekilde kullanan Chavez, böylelikle bu politikasını başarıyla uygulamış ve ucuz petrol döneminin bittiğini kanıtlamış oldu.

Chavez'in izlediği ikinci politika ise petrol şirketi olan PDVSA ile petrol endüstrisinin özelleştirilmesini engellemek ve millileştirmektir. Chavez, orduda görev yaparken, 1992 yılında gerçekleştirdiği darbe sırasında ve seçimlerde ilk aday olduğu zaman yönetime karşı en büyük eleştirisi neoliberal politikalar uygulanmasıydı. Uygulanan bu politikalar çerçevesinde ülkede yapılan özelleştirmelere karşı çıkmakta ve özellikle petrol endüstrisinin devlet kontrolünde olması gerektiğini savunmaktaydı.³¹ Bunun nedeni hem petrol kaynaklarından elde edilen gelirin ülkede kalmasını sağlamak hem de Venezuela'da yapmak istediği sosyalist reformların maddi kaynağını olan petrolün kontrolünü sağlamaktır.³² Chavez, Venezuela'da faaliyet gösteren BP, Exxon Mobil, Chevron, Total ve Statoil ASA gibi uluslararası petrol

³⁰ Corrales- Penfold, *a. g. e.*, p. 55

³¹ Ellner, *a. g. e.*, s. 52

³² David Hults, "Petroleos de Venezuela, S. A.: The Right- Hand Man of the Government", *Stanford University*, Stanford, November 2007,

http://uis-db.stanford.edu/pubs/22067/Hults_PdVSA_case_study_WP_70.pdf (15.12.2012)

şirketlerinin işlettiği petrol bölgelerini kamulaştırdı. Son olarak ConocoPhillips şirketini kamulaştırmaya çalışmıştı.³³

Tarihsel süreçte ülkedeki petrolün sürekli Amerikalı ve Avrupalı şirketler tarafından çıkarılması, ulusalcı tarihçiler ve siyasetçiler tarafından Venezuela'nın soyulması olarak yorumlanmaktaydı.³⁴ Chavez, izlediği bu politikayla temel olarak ulusunun çıkarlarını düşünmekte ve daha kapalı bir ekonomi anlayışını benimsemektedir. Oystein Noreng'in, "Ham Güç, Petrol Politikaları ve Pazarı" isimli kitabında ele aldığı bir konu, Chavez'in neden böyle bir politika izlediğini açıklamaktadır:

II. Dünya Savaşı ile 1970'li yılların başları arasında, az sayıda çok uluslu petrol şirketi uluslararası petrol pazarını ve kısmen de Orta Doğu, Kuzey Afrika, Endonezya, Nijerya ve Venezuela gibi diğer birkaç önemli üretici ülkenin petrol endüstrilerini etkin bir şekilde kontrol altına almışlardır. Bu şirketler, ev sahibi ülkelerle yakın bir iş birliği içinde faaliyet göstermişlerdir. Bu ülkelerin çıkarlarına petrole ilaveten askeri yardım ve ticarete dahildir. Petrol üzerindeki kontrolleri, çıkartılan ve tüketilen miktarlarda sürekli bir artışa izin vermiştir, ki bu istikrarlı büyüme deneyimine sahip olan Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya ekonomilerinin yararına olmuştur.³⁵

Üçüncü politika olarak Chavez, dış ticarete petrolü bir koz olarak kullanmıştır. Özellikle Rusya ve Çin ile imzaladığı anlaşmalar çerçevesinde aldığı silahlar, mallar ve krediler karşılığında bu ülkelere petrol vermektedir. Venezuela'nın elindeki petrol rezervleri, ABD karşıtlığı, gelişmekte olan bir ülke olduğu için birçok konuda desteğe ihtiyaç duyması ve Rusya'nın bu ülkeyi hem müttefik hem de pazar olarak görmesi Rusya bazında Venezuela'yı değerli kılmaktaydı. Rusya ile Venezuela arasında Hugo Chavez'in başkan olmasıyla beraber birçok konuda işbirliği görüşmeleri başlamıştı. Bununla beraber iki ülke arasında enerji³⁶, silah³⁷, nükleer santral³⁸ gibi birçok konuda anlaşma imzalanmıştı. Çin ile Venezuela arasındaki petrol ticareti ise 2005 yılında 19.000 varil iken bu miktar 2011 yılında 230.000 varile çıkmıştı. Bu sayı Venezüella petrol ihracatının % 10'luk bir kısmına denk gelmekteydi.³⁹ İki ülke arasındaki petrol ticareti Şubat 2012'de günlük 460 bin varile, Ağustos 2012'de ise 640 bin varile ulaşmıştı. Çin, Venezüella'dan petrol alırken karşılığında yüksek miktarlarda krediler

³³ T.C. Ekonomik Bakanlığı Karakas Ticaret Müşavirliği, Venezuela – Exxon Mobil Kamulaştırma Anlaşmazlığı, http://www.dto.org.tr/duyuru/ebic/venezuela_tabkim.pdf (17.12.2012); Venezuela'dan Petrol Hamlesi, <http://www.cnnturk.com/2007/ekonomi/dunya/05/02/venezueladan.petrol.hamlesi/341634.0/index.html> (16.12.2012)

³⁴ Gott, a. g. e., s. 176

³⁵ Noreng, a. g. e., s. 26- 27

³⁶ Rusya ile Venezuela Enerjide İşbirliğine Gidiyor, <http://www.plturkce.org/ekonomi/rusya-ile-venezuela-enerjide-isbirligine-gidiyor> (14.12.2012)

³⁷ Rusya Venezuela'da Silah Fabrikaları Kuruyor, <http://www.cnnturk.com/2009/dunya/12/01/rusya.venezuelada.silah.fabrikalari.kuruyor/553680.0/index.html> (14.12.2012); Chavez Askeri İşbirliği İçin Rusya'da, <http://www.cnnturk.com/2009/dunya/09/10/chavez.askeri.isbirligi.icin.rusyada/542880.0/index.html> (14.12.2012)

³⁸ Rusya, Venezuela ile Nükleer Santral Anlaşması İmzaladı, <http://www.haberler.com/rusya-venezuela-ile-nukleer-santral-anlasmasi-2322183-haber/> (14.12.2012)

³⁹ U. S. Energy Information Administration, Venezuela, <http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Venezuela/venezuela.pdf> (04.12.2012)

vermekteydi. Örnek olarak, Çin petrol ticareti karşılığında Venezüella'ya 38 milyar dolar kredi vermeyi kabul etmişti.⁴⁰

2011 verilerine göre Venezuela, ABD'ye ülkesinde çıkan petrolün % 40'ını satmaktadır. ⁴¹ Böyle yüksek oranda petrol satmasının temel nedeni eski yönetimler sırasında Venezuela'nın petrol ihracatının ABD merkezli olmasından kaynaklanmaktadır. Örnek olarak Venezuela 2005 yılında ABD'ye petrolün % 80'ini, 2009 yılında ise % 50'sini satmaktaydı.⁴² 2011 yılında ise % 40'lık bir oranı satması Chavez'in bu konuda nasıl bir strateji izlediğini açıklar niteliktedir. ABD'ye olan bağımlılığını azaltmak ve petrol sattığı ülkeleri çeşitlendirmek isteyen Venezuela, Çin'den aldığı kredilerin karşılığını petrol ile ödemekte ve böylelikle petrol ihraç ettiği ülkeleri de çeşitlendirmektedir.⁴³

Dördüncü politika olarak Chavez, bölgedeki ABD etkisini kırmak ve bu etkiyi kontrol altına almak gerektiğini düşünüyordu.⁴⁴ Ayrıca Latin Amerika ülkelerinin ekonomik ve askeri alanda tek çatı altında birleşmesi gerektiğini savunmaktaydı.⁴⁵ Latin Amerika ülkeleri ile olan işbirliğini pekiştirmek için Latin Amerika İçin Bolivarıcı Alternatif isimli bir ekonomik ittifak (Alternativa Bolivariana para los Pueblos de Nuestra America- ALBA) kurdu.⁴⁶ Daha sonra Arjantin ve Bolivya'nın IMF'ye olan borçlarını ödemelerinde yardımcı oldu ve birçok ülkeye yardımda bulundu.⁴⁷ Bölgesel birleşmenin önünü açabilmek için IMF ve DB'ye bölgede rakip olabileceğini düşündüğü Güney Bankası'nı (Banco del Sur) kurdu.⁴⁸

Chavez, çalışmalarının maddi kaynağı olarak petrol gelirlerinden yararlanıyordu. Böylelikle petrol, Venezuela gücünün, Venezuela ise Latin Amerika'nın lokomotifine olmaya başladı. Atılan bu adımlar sonucunda Venezuela önderliğinde Bolivya, Ekvador ve Nikaragua, ABD'nin öncülüğünde imzalanmış olan Amerika Devletleri Arası Karşılıklı Destek Anlaşması'ndan çekildiğini duyurmuşlardır. Sol hükümetler tarafından yönetilen bu ülkeler, ABD merkezli bir savunma anlaşması olması ve sol hükümetlerin hedef alınarak ABD ile uyum içinde hareket edilmesi neden olarak gösterilmiştir.⁴⁹

⁴⁰ Çin'in Venezuela'dan Petrol İthal Hızı Artıyor, <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1197757-cinin-venezueladan-petrol-ithali-hizla-artiyor> (16.12.2012)

⁴¹ U. S. Energy Information Administration, Venezuela, <http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Venezuela/venezuela.pdf> (04.12.2012)

⁴² Akgemici, a. g. t., s. 84

⁴³ Çin'in Venezuela'dan Petrol İthal Hızı Artıyor, <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1197757-cinin-venezueladan-petrol-ithali-hizla-artiyor> (16.12.2012)

⁴⁴ Harold A. Trinkunas, "Defining Venezuela's "Bolivarian Revolution" ", *Military Review*, July-August 2005, s. 39

⁴⁵ Gott, a. g. e., s. 192- 193

⁴⁶ S. Rıdvan Karluk, *Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar*, Beta Basım Yayım, 6. Baskı, İstanbul, 2007, s. 573; Canan Kışlahoğlu, "2000'den Günümüze Latin Amerika - ABD Karşılıklı Ekonomik ve Politik Yaptırımları: Venezuela, Bolivya, Peru Örnekleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008, s. 65

⁴⁷ Corrales, Penfold, a. g. e., s. 106

⁴⁸ Esra Akgemici, "Chavez Döneminde Venezuela'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s. 48- 49; Noam Chomsky, *Müdahaleler*, bgst Yayınları, çev. Taylan Doğan- Nuri Ersoy, İstanbul, Ekim 2008, s. 232

⁴⁹ 4 Latin Amerika Ülkesi Bölgesel Savunma Anlaşmasından Çıktı,

Son politika olarak Chavez, dünyadaki tek kutuplu sisteme karşı çıkararak çok kutuplu bir sistemden yana olduğunu dile getirmişti.⁵⁰ ABD'ye karşı Rusya ve Çin ile iyi ilişkiler kurulabilirdi. Özellikle Çin'in artan enerji ihtiyacı ve Rusya'nın ABD ile arasındaki rekabet Venezuela'nın uluslararası alanda güçlü müttefikler bulmasının önünü açıyordu. Ayrıca iki ülke arasında askeri işbirliği konusunda da anlaşmalara imza atılmıştı. Örnek olarak Rusya ile Venezüella 1 Aralık 2009 tarihinde ABD'nin karasularına yakın bir alanda askeri tatbikat yapılmıştı.⁵¹ Venezuela izlediği bu politikalar ile ABD'nin hakimiyetine yavaş yavaş son vermeyi planlayan Çin'in ve Rusya'nın yanındadır.⁵²

Barry K. Gills, yaptığı incelemede bazı bilim insanlarının siyasal ve askeri gücün yanında ekonomik gelişmelere odaklanan bir hegemonya tanımı yapılması gerektiğini sonucuna vardıklarını dile getirmektedir.⁵³ Bu tespit çerçevesinde Chavez, ABD'nin Venezuela'daki hegemonyasını kırmada en çok zorlandığı alanın ekonomik sistem olduğu söylenebilir. Çünkü Chavez öncesi dönemde Venezuela'da iktidarda bulunan partiler genelde ABD ile yakın ilişkiler izlemekteydi. Sosyalist Chavez'in seçilmesi ile orta vadede ABD'nin Venezuela siyaseti üzerindeki etkisini muhalif partiler ile sınırlandırılmıştı.* Venezuela ordusu ise yıllarca iktidarın izlediği liberal politikalara sessiz kalmıştı. Ancak sosyalist ve ABD karşıtı Chavez'in 1992'deki darbe girişimi değişim için bir milat olarak kabul edilebilir. 2002'de ise Chavez'e karşı yapılan darbe girişiminde ordunun üst rütbeli subaylarının önemli bir bölümü muhalefeti desteklemişti. Ancak alt rütbedeki subaylar ise Chavez'i desteklemişti.⁵⁴ Bu durum da Venezuela ordusundaki ABD etkisinin kırıldığını göstermektedir. Ekonomik açıdan ABD hegemonyasına bakıldığında ise 2002 yılında Chavez'e karşı yapılan askeri darbe girişimi sonrası aynı yıl Chavez yönetimini zor durumda bırakmak için PDVSA öncülüğünde bir grev başlatılmıştı.⁵⁵ Bir süre sonra bastırılan bu grev bahane gösterilerek ülkedeki ekonomik sistem kontrol altına alınmaya çalışılmıştı. 21. yüzyıl sosyalizmi söylemini ortaya atan Chavez, 2012'de gerçekleştirdiği bir konuşmada

<http://www.usakgundem.com/haber/73613/4-latin-amerika-%C3%BClkesi-b%C3%B6lgesel-sarunma-anla%C5%9Fmas%C4%B1ndan-%C3%A7%C4%B1k%C4%B1.html> (18.12.2012)

⁵⁰ Gott, a. g. e., s.

⁵¹ Rusya- Venezuela Ortak Tatbikatı,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/12/081202_russia_venez_shtml (14.12.2012)

⁵² Venezuela Çin'e Günlük 500 Bin Varil Ham Petrol Satacak, http://www.zaman.com.tr/dunya/venezuela-cine-gunluk-500-bin-varil-ham-petrol-satacak_337242.html (22.03.2014)

⁵³ Barry K. Gills, "Dünya Sisteminde Hegemonik Geçişler", Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, a. g. e., s. 238

* Chavez, izlediği politikalar nedeniyle ülke içinde muhalefetin sert protestolarına maruz kalmaktaydı. Muhalefet, Chavez'i kendisine muhalif olan siyasi partilere baskı uygulaması, ifade özgürlüğünü engellemesi, 21. yüzyıl sosyalizmi politikası yüzünden özel sektöre zarar vermesi ve kamulaştırma politikası, dış politikada anti- ABD politikalar izlemesi gibi nedenlerden dolayı eleştirmekteydi. Özellikle eleştirinin sonucu nedeni ABD ile Venezuela muhalefeti arasındaki ilişkiyi gösterir niteliktedir. Muhalefetin eleştirileri için bkz: Xavier Sala I Martin, "Venezuela Está Sola", *La Vanguardia*, 17 Junio 2009, p. 21

⁵⁴ Marta Harnecker, *Hugo Chavez: Devrimini Anlamak*, çev. Aysun Akgün, Güncel Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2006, s. 91- 95

⁵⁵ Gott, a. g. e., s. 258- 260

bunun için altı yıla daha ihtiyaç duyduğunu dile getirmişti.⁵⁶ Daha uzun vadeye yayılan ekonomik devrimler ile Chavez, Venezuela'daki ABD hegemonyasının son halkasını da kırmayı başarmış ve Kuzey'in egemenliğine karşı cephe almıştı.⁵⁷

Frank, kapitalist bir dünyada merkez ülkeler zenginleşirken çevre ülkelerin fakirleşmesinin normal olduğunu savunmaktadır. Çünkü merkez ile çevre arasındaki ilişkiler incelendiğinde çevrenin sermayesi genelde merkeze doğru akmaktadır.⁵⁸ Frank, böyle bir sömürü içinde olan bir devletin kapitalist sistemle bağlarını koparıp sosyalist bir devrim yapması gerektiğini dile getirmektedir.⁵⁹ Bu sayede Hugo Chavez'in izlemiş olduğu sosyalist politikanın temelleri Latin Amerika'nın beş yüzyıldır hep sömürge olması ve ABD'nin arka bahçesi olarak görülmesinden kaynaklandığını söylenebilir. Chavez'in iktidara geldikten sonra izlediği politikalar ile kapitalist sistemden uzaklaşarak dünyada solun tekrar bir seçenek olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

ABD'nin Chavez'in Petrol Politikasına Tepkisi

ABD, Chavez öncesi Venezuela'dan şirketler aracılığı ile ucuz petrol almaktaydı. Chavez bu durumu ortadan kaldırdı ve şirketleri özelleştirdi. Yani bir nevi ABD şirketlerine ambargo uyguladı. Ayrıca petrol ticaretinde İran'la beraber doların kullanılmasına karşı çıkmıştı. Bunların yanında ABD gıda şirketlerine yaptırımlar uygulama kararı aldı.⁶⁰ Yukarıda da bahsedildiği gibi bölgede ABD'nin etkisini azaltmaya çalıştı ve tek kutuplu sisteme karşı çıkan politikalar izledi. Bunun karşısında ABD, çıkarlarını korumak için Chavez'i ulusal ve uluslararası alanda zor duruma sokacak politikalar izlemeye başladı. Çin ve Rusya ile sıcak ilişkiler kurmanın yanı sıra İran ve Küba ile de ilişkilerini geliştirdi. Chavez'in sosyalist söylemleri ABD'ye ve ABD merkezli şirketlerin çıkarlarına zarar verdi.⁶¹ Önemli yer altı kaynaklarına sahip bir çevre ülke olarak sınıflandırılabilir Venezuela'nın sosyalist devrimler sonrası ABD egemenliğinden ayrılması Frank'ın bir çevre ülkenin gelişebilmesi için kapitalist sistemden ayrılarak sosyalist bir devrim yapması gerektiğine dair düşüncesine örnek gösterilebilir.

Venezuela, izlediği politikalarından ve Irak işgalini eleştirmesinden dolayı ABD eski Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice tarafından "şer" ülkelerinden biri olarak ilan edilmiştir. Ayrıca Rice görevde olduğu süreç içinde konuşmalarında Chavez'i rahatsızlık kaynağı ve olumsuz bir güç olarak gördüğünü dile getirmiştir.⁶² ABD,

⁵⁶ Emrah Kaya, Venezuela Ekonomisi: Kriz mi, Fırsat mı?, <http://politikaakademisi.org/venezuela-ekonomisi-kriz-mi-firsat-mi/> (21.03.2014)

⁵⁷ Emrah Gürsel, "Venezuela'da Chavez İktidarı Döneminde Uygulanan İktisat Politikaları ve Sonuçları", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2008, s. 70

⁵⁸ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayıncılık, 8. Baskı, Bursa, Nisan 2013, s. 249

⁵⁹ Tony Simmons, Andre Gunder Frank: *Practical Strategies For Social And Economic Development*, 2001, s. 5 Aktaran; Arslan, a. g. m., s. 39

⁶⁰ Kışlalıoğlu, a. g. t., s. 93- 95

⁶¹ Ronald D. Sylvia- Constantine P. Danopoulos, "The Chávez Phenomenon: Political Change in Venezuela", *Third World Quarterly*, Vol. 24, No. 1, Feb., 2003, p. 71; Judith Levin, *Modern World Leaders, Hugo Chávez*, Chelsea House, USA, 2007, p. 109

⁶² US Warns Against Chavez 'Danger', <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4723902.stm> (03.04.2014); Sarah Wagner, U.S. Secretary of State Condoleezza Rice Says Venezuela's Chavez is a 'Negative Force', <http://venezuelanahsis.com/news/883> (03.04.2014)

Venezuela'daki Chavez karşıtı muhalefeti desteklemiş, 2005 yılında silah ambargosu uygulamış ve Venezuela'yı insan kaçakçılığının yapıldığı ülkeler listesine almıştır. DB ve IMF aracılığıyla verilen kredileri kesmiştir.⁶³ Bölgede, Venezuela'nın karşısında Kolombiya'yı desteklemeye başlamıştır. Uluslararası alanda Chavez'in demokratik olmayan bir yönetime sahip olduğu dile getirmiştir. Latin Amerika'ya yakın olan bölgelerdeki ordusunu güçlendirmeye başlamıştır. PDVSA'ya karşı davalar açmış ve ekonomik baskı mekanizması oluşturmuştur.⁶⁴

ABD ile Venezuela arasındaki uyumsuzluk ve Venezuela'ya uygulanan ambargo, Chavez'in ülkesini daha fazla silahlandırmasına neden olmaktadır. Özellikle ABD, F-16'ların yedek parçalarını Venezuela'ya satmaması Venezuela ile Rusya arasında yapılan silah ticaretini arttırmaktadır. Bunun karşısında bir çıkış yolu arayan Chavez'in yaptığı her silah anlaşması Amerika'yı rahatsız etmektedir.⁶⁵ Bu durum Amerika açısından, Latin Amerika'da Chavez'i can sıkıcı bir düşman haline getirmektedir.⁶⁶

Rusya ve Çin ile yakın ilişkiler kuran Venezuela, bölgedeki tansiyonun yükselmesine neden olmaktadır. Özellikle, Rusya ile Venezuela arasında yapılan silah anlaşmaları, Sovyetler Birliği ile Küba arasındaki yakınlaşma sonrası 1962 yılında yaşanan Küba Füze Krizi'nin nedenlerini hatırlatmaktadır. ABD taraftarı Batista'nın Castro tarafından devrilmesi ve o dönem yaşanan Sovyetler Birliği ile Küba yakınlaşması ABD tarafından Domuzlar Körfezi Çıkarmasına neden olmuştur. Çıkarmanın başarısız olması ve Küba'ya Sovyet füzelerinin kurulma çalışmaları ABD'nin Küba'ya saldırmasını gündeme getirmiştir.⁶⁷ Venezuela'da ise neoliberal politikalar izleyen partilerin Chavez tarafından en azından 4 seçim boyunca muhalefete mahkum edilmesi ve bunun sonucunda 2002 yılında ülke içinde yaşanan askeri darbe ile sivil ayaklanma, Rusya ve Çin ile yakınlaşma, bu ülkelerin desteği ile Venezuela'da askeri ve savunma alanında yaşanan gelişmeler 1962 Krizi'nin nedenlerine benzer özellikler taşımaktadır.

ABD'nin Venezuela ile ilgili korkusunu siyasi ve ekonomik diye iki kısma ayırabiliriz. Siyasi olarak, Chavez'in bölgede ve belki de uluslararası alanda domino etkisi yaratma ihtimalinin bulunması, çevre ülkelerinden birinin kendi hegemonyasından ayrılması, Küba'nın bölgedeki yalnızlığının kırılması ve Latin Amerika'daki ABD etkisinin azalması, burnunun dibinde Rusya'nın ve Çin'in etki alanına girmiş bir ülke istememesi gibi nedenler görülebilir. Ekonomik nedenler ise petrol konusunda da yaşanan sıkıntılar ve Venezuela'nın petrol fiyatlarını arttırma politikası, ABD'nin hemen yanındaki petrolden yararlanamaması, ABD bankalarının ve şirketlerinin Venezuela'da engellenmesi, IMF'ye ya da Dünya Bankası'na borçlu Latin Amerika ülkelerinin borçlarını Venezuela tarafından ödemesi ABD'yi rahatsız etmektedir. ABD ile Latin Amerika ülkelerinin arasındaki ilişki merkez- çevre ülkeleri ilişkisi bazında incelendiğinde merkez ülke çevre ülkelerinin bağımsızlığı yerine

⁶³ Buxton, *a. g. e.*, s. 123- 125

⁶⁴ Kışlalıoğlu, *a. g. t.*, s. 96- 98

⁶⁵ Chavez'den Silahlanma Atağı,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/07/060726_chavez_russia.shtml (18.12.2012)

⁶⁶ Peter Hakim, "Is Washington Losing Latin America?", *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 1, Jan.- Feb., 2006, p. 43

⁶⁷ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918- 1994*, İmge Kitapevi, 16. Baskı, Ankara, Ekim 2007, s. 322- 329

merkeze bağlı olmasını istemektedir. Chavez'in politikaları ise ABD'nin çıkarlarına zarar vermektedir.

Sonuç

Chavez'in petrol politikası temel olarak beş amaç etrafında şekillenmektedir. Bunlar:

- Uluslararası alandaki petrol fiyatlarının artmasını sağlamak ve ülkesinin dış ticaretten kazancını arttırmak,
- PDVSA'yı millileştirmek ve kontrol altına almak,
- Dış ticarete ticaret unsuru olarak kullanmak,
- ABD'nin Latin Amerika'daki etkisini kırmak ve bölge ülkelerinin bağımlılığını bitirmek,
- Uluslararası alanda tek kutuplu sistem yerine çok kutuplu sistem oluşturmak ve yeni müttefikler bulmak şeklinde özetlenebilir.

Chavez'in izlediği sert politikalar sonucunda ABD, Venezuela'ya sert politikalarla karşılık vermektedir. Sosyalist bir yapı benimseyen Chavez'in, ABD ile ilişkilerinde kazan- kazan politikasını benimsemesi beklenemezdi. Özellikle Bush döneminde bu ülkeyi petrol konusunda tehdit eden Chavez'e terörist lider gözüyle bakılmaktaydı. Obama döneminde ise bazı iyi niyetli adımlar atılsa bile iki ülke arasındaki gerginlik sona ermemiştir.

Venezuela'nın Rusya ve Çin ile yakın ilişkiler kurması, Orta Doğu'da İran'ı ve Suriye'yi desteklemesi, Irak ve Afganistan işgalleri nedeniyle Batı'yı eleştirmesi, Latin Amerika'da ABD'nin içinde olmadığı bir birleşme hareketini savunması ve her geçen gün Venezuela ordusunu güçlendirmesi ABD'ye karşı atılan siyasi stratejik adımlardır. Bunun yanı sıra Chavez ülkesinde çıkan petrolün % 40'ını ABD'ye satmaktadır. Petrol ihracatı bakımından ülkesinin ABD'ye olan bağımlılığını da bitirmeye çalışmaktadır. Chavez, ABD'ye yaptığı satışı durdursaydı ABD'nin önemli derecede etkilenmesi söz konusu olmazdı. Çünkü ABD dünyada en çok petrol üreten ülke olma kararı almıştır. Ayrıca ABD'nin Venezuela'dan aldığı petrol, petrol ithalatının % 8'ine denk gelmektedir. Bu oran ABD ithaline göre çok yüksek bir miktar değildir. Ancak Venezuela'nın % 40'luk bir kayıp yaşaması ülke ekonomisine önemli bir darbe vuracaktır. Bu nedenle Venezuela, ABD'ye olan bağımlılığını zamanla azaltma politikası izlemektedir. Bu süreçte ABD'nin ekonomik hegemonyasından çıkmaya çalışan Venezuela, Çin ile yaptığı anlaşmalar sonucunda bu ülkenin etkisi altına girebilir.

Chavez, ülkesini neoliberal politikadan uzaklaştırarak sosyalist bir yapıya dönüştürmeye çalışmıştır. Bu süreçte petrol önemli bir ekonomik kaynak olmuştur. Yükselen petrol fiyatları ile ülke içinde istediği reformları gerçekleştirme imkanı bulmuş ve dış ticarete önemli gelir sağlamıştır. Dış politikada yaşanan kargaşa petrol fiyatlarına yansımıştır. Chavez, kapitalist dünyaya ve ABD'ye karşı cephe olarak ortaya çıkan gerginlikten faydalanmasını bilmiştir. Chavez'in Latin Amerika'daki devamlılığını sağlayan en önemli gelişmeler Orta Doğu'da ve Uzak Doğu'da yaşanan gergin süreçti. Ancak bu durumun ne zaman kadar devam edeceği ya da ABD'nin Latin Amerika'da yaşanan sol partilerin yükselişine ne zamana kadar müdahale etmeden bekleyeceği muammadır.

Chavez'in başkanlığından sonra Venezuela, OPEC kararlarına uymaya başlamıştır. Diğer OPEC ülkelerini bu kararlara uymaya ikna eden Venezuela sayesinde OPEC, petrol miktarlarını ve bunun sonucunda petrol fiyatlarını kontrol edebilme politikasında istikrarı yakalamıştır. Petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle, başta ABD olmak üzere birçok ülkenin tepkisine neden olmuştur. Ancak bu baskıların olumsuz sonuçları, sıcak ilişkiler kurduğu Çin ve Rusya'nın da desteğiyle etkisiz kılınmaktadır. Özellikle silah konusunda uygulanan ambargo Rusya'nın desteğiyle kırılmıştır. Bütün bu veriler sonucunda OPEC, Venezuela'nın izlediği "petrol diplomasisi" politikasıyla dünyada önemli bir aktör olmuştur. Venezuela ise

İzlediği dış politika sonucunda, Birleşmiş Milletlerin beş daimi üyesinden olan Rusya ve Çin'in desteğini alan Venezuela, insan haklarını ve demokrasiyi ihlal etmekle suçlanmaktadır. Ancak Chavez, ülkesinde izlemiş olduğu sosyalist politikalarından dolayı bu baskılara maruz kaldığı aşikârdır. Chavez'in ölümünden sonra başkan olan Nicolás Maduro döneminde ise Venezuela'ya ABD'nin baskısı devam etmektedir. Bu da göstermektedir ki ABD'nin düşmanı sosyalist söylemlere sahip anti- ABD görüşlere sahip her yönetimdir.

Kaynakça

- AKGEMİCİ, Esra, "Chavez Döneminde Venezuela'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011
- ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayıncılık, 8. Baskı, Bursa, Nisan 2013
- ARSLAN, Ünal, "Latin Amerika Ülkelerinde Bağımlılık", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8/ 3, 2006, ss. 27- 56
- BUXTON, Julia, "Venezuela: Bolivarçılığın Siyasal Evrimi", ed. Geraldine Lievesley-Steve Ludlam, *Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri*, çev. Funda Çoban, Phoneix Yayınları, Ankara, 2012, ss. 105- 131
- CHOMSKY, Noam, *Müdahaleler*, bgst Yayınları, çev. Taylan Doğan- Nuri Ersoy, İstanbul, Ekim 2008
- CORRALES, Javier - PENFOLD, Michael, *Dragon in The Tropics, Hugo Chávez and The Political Economy of Revolution in Venezuela*, Brookings Institution Press, Washington D.C., 2011
- EKHOLM, K. – FRIEDMAN, Jonathan, "Eski Dünya Sistemlerinde 'Sermaye' Emperyalizmi ve Sömürü", Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, *Dünya Sistemi: Beş Yüzyüklük mi, Beş Binyüklük mi?*, çev. Esin Soğançılar, İmge Kitapevi, Ankara, Nisan 2003, ss. 139- 174
- ELLNER, Steve, "Hugo Chavez'in 'Devrim Sürecinin' Evrelerinin Çözümlemesi", çev. Bilgesu Sümer, ed. Aylin Topal, *Latin Amerika'yı Anlamak Neoliberalizm, Direniş ve Sol*, Yordam Kitap, İstanbul, 2007, ss. 49- 65
- FRANK, Andre Gunder - GILLS, Barry K., "5000 Yıllık Dünya Sistemi: Disiplinler Arası Bir Giriş", Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, *Dünya Sistemi: Beş Yüzyüklük mi, Beş Binyüklük mi?*, çev. Esin Soğançılar, İmge Kitapevi, Ankara, Nisan 2003, ss. 41- 136
- GALEANO, Eduardo, *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*, çev. Atilla Tokatlı- Roza Hakmen, Çitilembik Yayınevi, İstanbul, 2006

- GILLS, Barry K., "Dünya Sisteminde Hegemonik Geçişler", Der. Andre Gunder Frank- Barry K. Gills, *Dünya Sistemi: Beş Yüzyıllık mı, Beş Binyıllık mı?*, çev. Esin Soğancılar, İmge Kitapevi, Ankara, Nisan 2003, ss. 235- 279
- GOTT, Richard, *Hugo Chavez ve Bolivarçı Devrim*, çev. Hasan Böğün, Yordam Kitap, İstanbul, Haziran 2008
- GÜRSEL, Emrah, "Venezuela'da Chavez İktidarı Döneminde Uygulanan İktisat Politikaları ve Sonuçları", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008
- HAKIM, Peter, "Is Washington Losing Latin America?", *Foreign Affairs*, Vol. 85, No. 1 (Jan. - Feb., 2006), pp. 39-53
- HAMMOND, John L., "The Resource Curse and Oil Revenues in Angola and Venezuela", *Science & Society*, Vol. 75, No. 3, July 2011, pp. 348- 378
- HARNECKER, Marta, *Hugo Chavez: Devrimini Anlamak*, çev. Aysun Akgün, Güncel Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2006
- KARLUK, S. Rıdvan, *Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşlar*, Beta Basım Yayım, 6. Baskı, İstanbul, 2007
- KHASNABISH, Alex, *Zapatistas: Rebellion From the Grassroots to the Global*, Zed Books, 2010
- KIŞLALIOĞLU, Canan, "2000'den Günümüze Latin Amerika - ABD Karşılıklı Ekonomik ve Politik Yaptırımları: Venezuela, Bolivya, Peru Örnekleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008
- KÜRKCÜĞİL, Masis, *Hugo Chavez ve Devrimde Devrim*, Agora Kitaplığı, 2. Basım, İstanbul, Kasım 2007
- LEVIN, Judith, *Modern World Leaders, Hugo Chávez*, Chelsea House, USA, 2007
- LINKLATER, Andrew, "Marx ve Marxizm", Scott Burchill vd., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, çev. Ali Aslan- Muhammed Ali Ağcan, Küre Yayınları, İstanbul, Aralık 2012, ss. 151- 182
- MARTIN, Xavier Sala I, "Venezuela Está Solá", *La Vanguardia*, 17 Junio 2009
- NORENG, Oystein, *Ham Güç, Petrol Politikaları ve Pazarı*, çev. Nurgül Durmuş, Elips Kitap, Ankara, Mart 2004
- ÖZHAN, Taha, *Petrol Fiyatlar, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, SETA Ekonomi Araştırmaları*, Ankara, Aralık 2005
- RABY, D. L., *Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm*, çev. Ertan Günçiner, Yordam Kitap, İstanbul, 2006
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918- 1994*, İmge Kitapevi, 16. Baskı, Ankara, Ekim 2007
- SYLVIA, Ronald D.- DANOPOULOS, Constantine P., "The Chávez Phenomenon: Political Change in Venezuela", *Third World Quarterly*, Vol. 24, No. 1, Feb., 2003, pp. 63-76
- TARVER, H. Micheal - FREDERİCK, Julia C., *The History of Venezuela*, Greenwood Press, USA, 2005
- TRINKUNAS, Harold A., "Defining Venezuela's "Bolivarian Revolution" ", *Military Review*, July-August 2005, pp. 39- 44
- Chavez Askeri İşbirliği İçin Rusya'da,
<http://www.cnntrk.com/2009/dunya/09/10/chavez.askeri.isbirligi.icin.rusyada/542880.0/index.html> (14.12.2012)

- Chavez'den Silahlanma Atağı,
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/07/060726_chavez_russia.shtml
(18.12.2012)
- Çin'in Venezuela'dan Petrol İthalı Hızla Artıyor,
<http://www.bloomberght.com/baberler/haber/1197757-cinin-venezueladan-petrol-ithali-hizla-artiyor> (16.12.2012)
- HULTS, David, "Petroleos de Venezuela, S. A.: The Right- Hand Man of the Government", *Stanford University*, Stanford, November 2007, http://iis-db.stanford.edu/pubs/22067/Hults_PdVSA_case_study_WP_70.pdf (15.12.2012)
- KAYA, Emrah, "Venezuela Ekonomisi: Kriz mi, Fırsat mı?",
<http://politikaakademisi.org/venezuela-ekonomisi-kriz-mi-firsat-mi/> (21.03.2014)
- OPEC, Member Countries, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm
(03.12.2012)
- OPEC Petrol Üretimini Arttırmıyor,
<http://www.cnnturk.com/2006/ekonomi/dunya/04/24/opec.petrol.uretimini.artirmiyor/174825.0/index.html> (14.12.2012)
- OPEC, Üretimi Arttırmaktan Vazgeçti,
<http://www.cnnturk.com/2005/ekonomi/dunya/04/11/opec.uretimi.artirmaktan.vazgecti/86962.0/index.html> (14.12.2012)
- ÖZKAYA, Şule, "Petrol Fiyatlarının Ekonomilere Etkisi", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Sayı II, Şubat 2001,
<http://www.mfa.gov.tr/petrol-fiyatlarinin-ekonomilere-etkisi.tr.mfa> (03.04.2014)
- Rusya ile Venezuela Enerjide İşbirliğine Gidiyor, <http://www.plturkce.org/ekonomi/rusya-ile-venezuela-enerjide-isbirligine-gidiyor> (14.12.2012)
- Rusya Venezuela'da Silah Fabrikaları Kuruyor,
<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/12/01/rusya.venezuelada.silah.fabrikalari.kuruyor/553680.0/index.html> (14.12.2012)
- Rusya, Venezuela ile Nükleer Santral Anlaşması İmzaladı, <http://www.haberler.com/rusya-venezuela-ile-nukleer-santral-anlasmasi-2322183-haberi/> (14.12.2012)
- Rusya- Venezuela Ortak Tatbikatı,
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/12/081202_russia_venez.shtml
(14.12.2012)
- T.C. Ekonomik Bakanlığı Karakas Ticaret Müşavirliği, Venezuela – Exxon Mobil Kamulaştırma Anlaşmazlığı, http://www.dto.org.tr/duyuru/ebic/venezuela_tahkim.pdf
(17.12.2012)
- T. C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Dünya Ham Petrol ve Doğal Gaz Rezervleri,
http://www.pigm.gov.tr/dunya_ham_petrol_ve_dogalgaz_rezervleri.php (02.04.2014)
- US Warns Against Chavez 'Danger', <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4723902.stm>
(03.04.2014)
- U. S. Energy Information Administration, Venezuela,
<http://www.eia.gov/countries/analysisbriefs/Venezuela/venezuela.pdf> (04.12.2012)
- Venezuela Çin'e Günlük 500 Bin Varil Ham Petrol Satacak,
http://www.zaman.com.tr/dunya/venezuela-cine-gunluk-500-bin-varil-ham-petrol-satacak_337242.html (22.03.2014)

Venezuela'dan Petrol Hamlesi,

<http://www.cnnturk.com/2007/ekonomi/dunya/05/02/venezueladan.petrol.hamlesi/341634.0/index.html> (16.12.2012)

WAGNER, Sarah, U.S. Secretary of State Condoleezza Rice Says Venezuela's Chavez is a 'Negative Force', <http://venezuelanalysis.com/news/883> (03.04.2014)

4 Latin Amerika Ülkesi Bölgesel Savunma Anlaşmasından Çıktı, <http://www.usagundem.com/haber/73613/4-latin-amerika-%C3%BClkesi-b%C3%B6lgesel-savunma-anla%C5%9Fmas%C4%B1ndan-%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1.html> (18.12.2012)